

 Bøger (<https://www.historie-online.dk/boger>)

Temaer (<https://www.historie-online.dk/temaer-9>)

(/)
HistorieLab (<https://www.historie-online.dk/historielab>)

Arkiv (<https://www.historie-online.dk/arkiv>)

Bliv medlem (<https://www.historie-online.dk/bliv-medlem>)

 (/) > Kirke og religion (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kirke-og-religion>)

> Bøger (<https://www.historie-online.dk/boger>) > Anmeldelser (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>)

> Danske romanske kalkmalerier

Danske romanske kalkmalerier

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 396

Del artikel:

(<https://www.facebook.com/sharer/sharer.>

u=<https://www.historie->

online.dk/boger/anmeldelser-

5-5/kirke-og-

religion/danske-romanske-

kalkmalerier)

(<https://twitter.com/home?>

status=. Aktiviteten kan ses

på <https://www.historie->

[online.dk/boger/anmeldelser-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-)

[5-5/kirke-og-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kirke-og-)

[religion/danske-romanske-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kirke-og-religion/danske-romanske-)

[kalkmalerier](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kirke-og-religion/danske-romanske-kalkmalerier)) **in**

(<http://www.linkedin.com/shareArticle?>

[mini=true&url=https://www.historie-](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-)

[online.dk/boger/anmeldelser-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kirke-og-religion/danske-romanske-kalkmalerier)

[5-5/kirke-og-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kirke-og-religion/danske-romanske-kalkmalerier)

[religion/danske-romanske-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kirke-og-religion/danske-romanske-kalkmalerier)

[kalkmalerier&title=\)](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kirke-og-religion/danske-romanske-kalkmalerier)

Ulla Hastrup

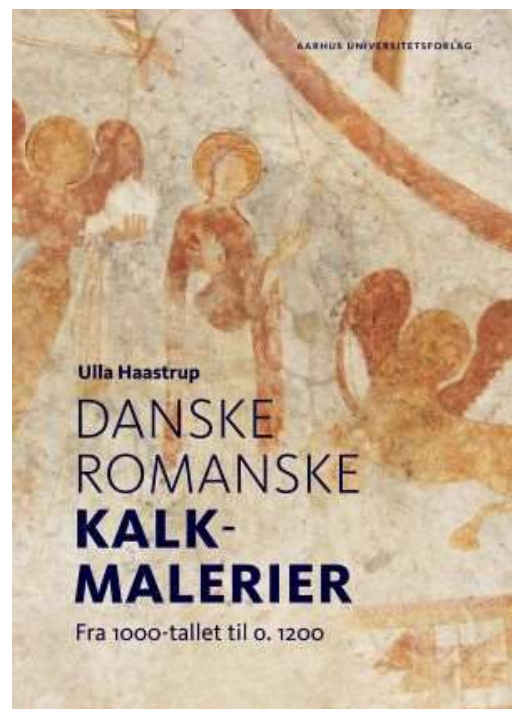
Danske romanske kalkmalerier. Fra 1000-tallet til o. 12.00

Aarhus Universitetsforlag. 550 sider,
gennemillustreret. 500 kr.

De romanske kalkmalerier i Danmark

Ved sin død i 2021 efterlod kunsthistorikeren Ulla Hastrup et stort materiale om de danske kalkmalerier i perioden 1000 – 1200. Takket være barnebarnet Janus Hastrup's samarbejde med Ulla igennem en lang årrække samt to af hendes nære samarbejdspartnere, John Lind og Jan Eskildsen, er det lykkedes at få det omfattende arbejde udgivet. Læseren får virkelig mange nye iagttagelser og viden med i det 545 sider lange værk.

Af Erik Ingemann Sørensen

Dommedagen skildret som kalkmaleri i Højby kirke på Sjælland. Man må bede til, at englen med sværdet får hugget lænkerne over i tide, så man slipper for at havne det meget varme sted. Foto: Nationalmuseet

Nogle gange følger der noget særligt med ved at være anmelder. De fleste planer for sommerferien måtte skrottes på grund af de mange af himlens sluser, der stod åbne på samme tid. Det rådede denne bog imidlertid bod for. Det blev til adskillige ture rundt om på Djursland og i egnen mellem Randers og Mariager Fjord. Her ligger der talrige landsbykirker med særdeles interessante kalkmalerier.

Ulla Hastrup beretter, hvordan hun som 14-årig i 1947 cyklede rundt og så på kalkmalerier. Og så var hendes livsbane lagt fast. Efter at være blevet uddannet som kunsthistoriker arbejdede hun ved Nationalmuseet med de danske kirker – og med de romanske kalkmalerier.

Nye teknikker – nye opdagelser

“Ulla rejste spørgsmålene om, hvordan og hvornår værkstederne blev kaldt til og virkede i Danmark (herunder Skåne), og hun har peget på forbindelser af slægtsmæssig, politisk og religiøs karakter mod såvel mod såvel nord, syd, vest og ikke mindst øst. I et længere samarbejde med historikeren og slavisten John Lind blev forholdet mellem de romanske og byzantinske et spændende spor, som skrev sig ind i de senere års diskussioner i både den hjemlige og den internationale forskning...” (s.9).

Motiv fra Førslev Kirke, der ligger fem kilometer sydøst for Ringsted. Det drejer sig om Jesu himmelfart. Læg mærke til fodaftrykene i stenen – ovenover ses den nedre del af kroppen, der ellers er dækket af skyer. (Foto: HPN)

Ulla Haastrup understreger, at det eneste ved de danske kalkmalerier er, at de findes "in situ" – i den kirke, hvor de oprindeligt blev malet. Og det er ofte – selv om fortællingerne går tusinde år tilbage – kunstnerens samtid, der præger fremstillingerne.

De tidlige danske stenkirker blev bygget med de materialer, der fandtes i kirkens område. En lille personlig sidefortælling: Martin A Hansen fortæller om netop dette i den vidunderlige "Orm og Tyr" (1953). Landsbyen har samlet en masse sten gennem en årrække. Man ønskede en rigtig kirke: "Endelig kommer han uventet en dag, paa en støvet hest, rider hen til stenmarken. O ve, ingen kunde jo vide, han kom just i dag, nælder, tidsler, bynker er groet op om stenene, de kan ikke studeres. Stenmesteren er lige inde hos oldermænden og faa en drik øl, saa rider han fra den nervøse by, uden et ord. Nu bliver pladsen da holdt rent. Og omsider kommer han med sit slæng, og folk begriber jo ikke at drømmen ikke staar skabt næste dag, men tværtimod at stenmesteren og hans huggere bare gaar og diskuterer, maaler lidt, men snakker mest, i dagevis. Vandrer ustandselig rundt og kikker paa kampestenene, spytter paa dem og gnider det fugtige ud. Omsider forstaar menneskene da, at denne herre og hans svende uden videre vil kende alle stenene, hver og en, med farver og stennatur, lige saa godt som man kender mennesker..." (s.301).

Sådan må det være foregået i sogn efter sogn – landet over

Tveje Merløse kirke ved Holbæk opført mellem 1125 – 1150. Oprindeligt var kirken indviet til Sct. Laurentius. Det var den mægtige Hvideklan, der lod kirken opføre. Sognet har virkelig haft nok at gøre med at samle kampesten og frådsten til dette imponerende byggeri. (Foto: HPN)

Ulla Haastrup fremlægger nye og spændende hypoteser. Blandt andet mener hun, at opførelsen af stenkirkerne og freskerne hænger tæt sammen. Hendes udgangspunkt er bomhullerne – de firkantede huller, der ses i kirkerne. Her var fundamenter til de stilladser, murerne benyttede sig af. Når de var færdige, tog malerne over og benyttede stilladserne til deres arbejde. Og det var en særlig teknik, de benyttede sig af. Anne Haastrup har kaldt den "Tillempede freskotechnik".

Ukendte værksteder

Nu forholder det sig sådan, at de mange kalkmaleriværksteder rent faktisk alle er anonyme. Poul Nørlund udgav i 1944 værket "Danmarks romanske kalkmalerier". Her omtaler han Jørlundeværkstedet, som han også kaldte Hvideslægtens maler. Ulla Haastrup skriver endvidere: "Kriterierne, der konstituerer et værksted, er en række af ligheder mellem kalkmalerierne: maleteknik i videste forstand, billedprogrammer, ikonografien i enkeltmotiver, figurstil, foldekast, proportionering og et vist sammenfald i de anvendte ornamenter. Nogle værksteder har brugt specielle ornamenter som en slags firmamærke eller som et brand". (s.15).

Dendrokronologien blev yderligere inddraget i arbejdet med dateringen af kirkerne og kalkmalerierne. Herved er der kommet en lang række præcise resultater med helt ny viden. Man kan nu med stor sikkerhed præcisere, hvornår arbejderne er blevet udført. Hidtil havde man antaget, at udsmykningerne i kirkerne var blevet til under Valdemarernes storhedstid (1157 – 1241). Ulla Haastrups arbejde afslørede, at de var blevet til før midten af 1100 – tallet.

Forfatteren skriver: "De bevarede danske fresker er udtryk for den højeste kunnen og kunstneriske kvalitet. Det lyder som en overdrivelse at beskrive dem som det bedste kunstprodukt i hele den danske middelalder, men ved en sammenligning med samtidens ypperste fresker i Europa viser de deres jævnbyrdighed. Samtidigheden med fresker i Europa er en af de vigtigste konklusioner på mit arbejde. Paralleller kan drages mellem Sant 'Angelo in Formis fra slutningen af 1000-tallet og Tamdrup Kirkes fresker..." (s.17).

Den store gennemgang

Ulla Haastrup tager læserne med rundt i fem store opdelinger:

Jyske kalkmalerier fra 1000-tallet / omkring 1100

Jyske kalkmalerier fra første halvdel af 1100-tallet – I

Østdanske kalkmalerier fra omkring 1100 / første halvdel af 1100-tallet

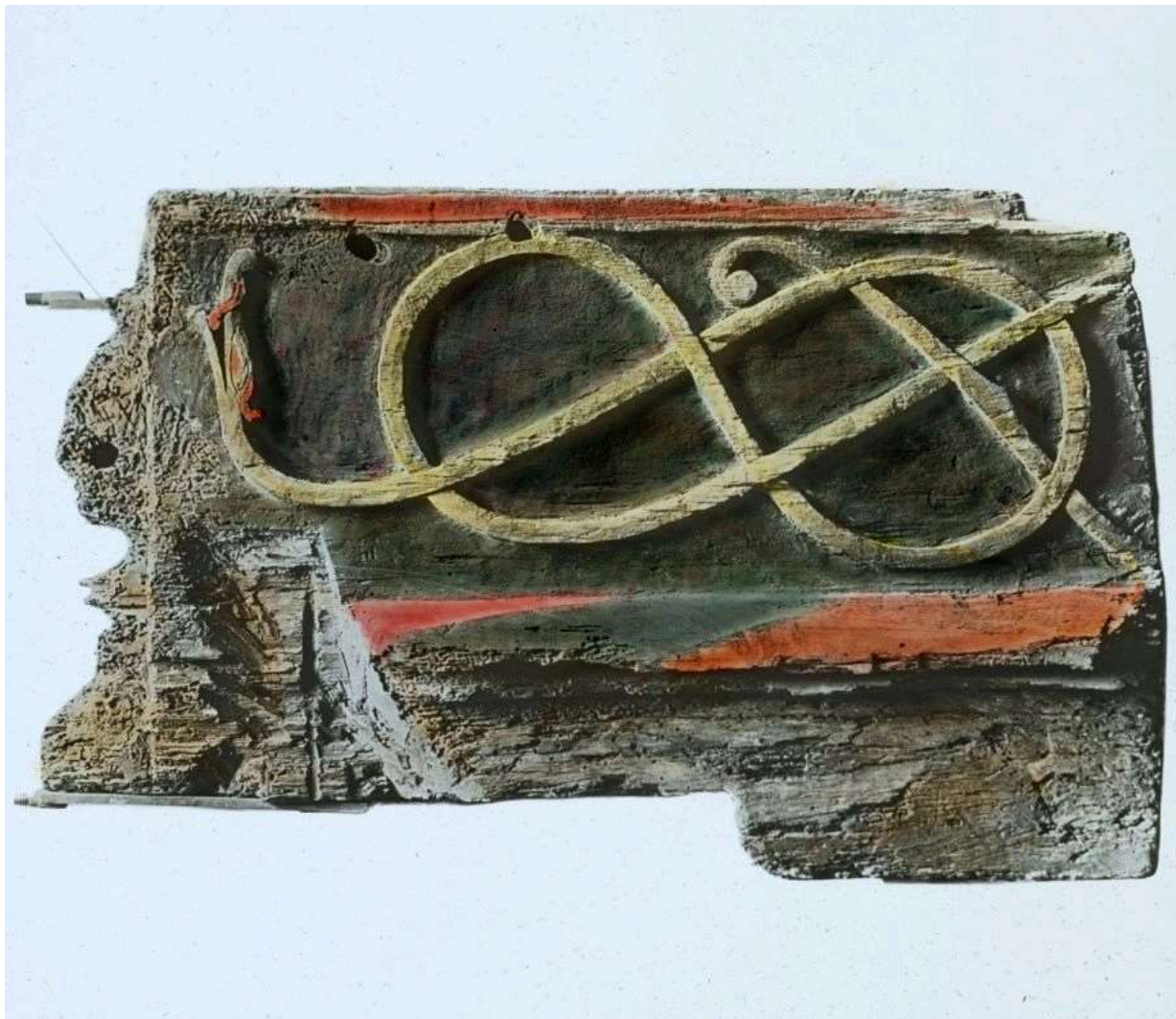
Jyske kalkmalerier fra første halvdel af 1100-tallet – II

Kalkmalerier fra anden halvdel af 1100-tallet

Der findes et hav af oplysninger om kirker og fresker under det enkelte punkt. Kirke for kirke beskrives – hun gennemgår teknikker og beskriver kalkmalerierne. Her får bogen tilført en væsentlig funktion. Man kan ikke tage den med ud på stederne. Den er både alt for stor og pænt tung. Sidst i bogen er der et kort, der viser kirkerne samt et stedregister. Takket været disse kan læseren sidde hjemme og planlægge turene.

Et enkelt kritikpunkt skal med, Selv om bogen er trykt på fint papir – 115 g Arctic Volume White – så er der desværre adskillige af billederne, der er i dårlig gengivelse. Det er svært at se det, Ulla Haastrup beskriver.

Men. Det er et særdeles fornemt værk, som her er udgivet. En fornyelse, som læserne kan have stor faglig glæde ved at gå i gang med.

Hørningplanken stammer fra en trækirke, der lå uden for Randers. Den menes at være blevet opført omkring 1070. Mange af de romanske kirker er blevet bygget, hvor der før lå en trækirke. Foto Nationalmuseet

[Historie-online.dk, den 21. august 2024]